ISSN 2083-8972

Seminarium *Mity ponowoczesnej Europy* **– głos w dyskusji**

MAŁGORZATA BIESAGA

Poszukiwanie tożsamości wśród współczesnej młodzieży

Termin *tożsamość* według słownika socjologicznego definiowany jest jako: „cechy wyróżniające charakter jednostki lub grupy, określające, kim lub czym jest ta jednostka lub grupa i co ma dla niej znaczenie. Do najważniejszych źródeł tożsamości należą płeć, orientacja seksualna, narodowość lub etniczność i przynależność klasowa. Ważnym wyznacznikiem tożsamości jest imię i nazwisko; nazewnictwo ma też duże znaczenie dla tożsamości grupowej”[1]. Tożsamość może być rozpoznawana w dwojaki sposób: wewnętrznie i zewnętrznie.

> Z wewnętrznym jej rozpoznaniem (doświadczeniem) mamy do czynienia wówczas, gdy wewnętrznie rozpoznajemy siebie jako jedność w sensie metafizycznym. W sensie zewnętrznym tożsamość ujawnia się w działaniu wobec siebie oraz innych. Tożsamość rodzi się, wyłania z moich decyzji, z rozpoznanego pola mojej wolności[2].

Gwałtowne, szybkie przemiany, jakie zachodzą w ponowoczesności, powodują, że kształtowanie tożsamości jest niezwykle trudne dla każdego człowieka. Dodatkowe utrudnienia w jej konstruowaniu przysparza ponadto burzliwy okres adolescencji. Młodzież znajdująca się na tym etapie życia potrzebuje akceptacji, wsparcia, godnych autorytetów, by się z nimi identyfikować. Jednakże w warunkach współczesnej kultury coraz częściej obserwuje się zastępowanie tradycyjnie rozumianych autorytetów i wzorów osobowych wciąż zmieniającymi się i kreowanymi przez media idolami. Stają się nimi muzycy, aktorzy, sportowcy, a nawet fikcyjne postaci z gier komputerowych czy filmów.

Znamienną przyczyną kryzysu autorytetów w ponowoczesności jest ich brak pośród rodziców, osobistości społecznych, czego konsekwencją jest ekspansja zjawiska idolatrii.

> Idole przypisują sobie autorytet związany z narastaniem, umasowienia ich kultu w trybie ulegającym legitymizacji przez medialną obecność na rynku, kiedy namiętność śledzenia ich prywatnych, sfragmentaryzowanych obrazów i ustylizowanych strzępków narracji staje się kryterium sukcesu, a estetyzacja nagłośnienia i ciągle przetwarzanej

[1] A. Giddens, P.W. Sutton, *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 1094.

[2] A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik Z. (red.), *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym: pop-kulturowe [re] interpretacje*, Impuls, Kraków 2012, s. 57.

> wizualizacji jako oferty dla potencjalnego odbiorcy, którego uwagę trzeba przykuć choć na chwilę, zastępuje troskę o autentyczność życia i wartość inną niż medialną[3].

Najistotniejszym przejawem idolatrii, tzn. zjawiska społecznego polegającego na fascynacji i uwielbieniu idoli, jest chęć wzorowania się na nich przez młodzież. Nastolatki chętnie kopiują nie tylko elementy wyglądu zewnętrznego, ale co jest bardziej niepokojące, także i zachowanie, światopogląd, czy wartości wyznawane przez swojego idola. „Ta forma identyfikacji może prowadzić do głębszych zmian osobowości"[4]. Dlatego też ogromna odpowiedzialność spoczywa na rodzicach, nauczycielach, wychowawcach, ponieważ poprzez bezpośredni kontakt z młodzieżą mają okazję do wspólnej dyskusji, obserwacji oraz prezentowania właściwych autorytetów. Niezbędna jest tu również dobra znajomość właściwości rozwojowych młodzieży i świadomość, że kształtowanie tożsamości odbywa się przez całe życie. Uspokajające są w tej sprawie wyniki badań, które mówią, iż idolatria jest zjawiskiem przejściowym, chociaż najbardziej znaczącą rolę odgrywa w kształtowaniu tożsamości adolescentów.

Istotny oraz wart podkreślenia w kształtowaniu się tożsamości młodych ludzi jest fakt zmniejszenia znaczenia terytorialności w życiu człowieka, a co za tym idzie możliwości przemieszczania się w różne zakątki świata.

> W konsekwencji dostępu młodego pokolenia do kultury globalnej powstaje nowy typ człowieka – oto globalny nastolatek – osoba, której tożsamość jest w znacznie mniejszym stopniu kształtowana przez wartości narodowe i państwowe niż przez „globalne podróżowanie", kulturę popularną oraz ideologię konsumpcji[5].

Określenie „globalny nastolatek" znajduje swoje potwierdzenie w badaniach, które wskazują, że wielkomiejską młodzież klasy średniej cechują – niezależnie od kraju i kontynentu – podobna tożsamość i styl życia. Nastolatek z tej klasy społecznej, żyjący w Paryżu, Warszawie, Los Angeles czy np. w Pekinie, jest bardziej podobny do swojego rówieśnika z Sydney, Sztokholmu, Limy z tej samej klasy niż do swojego rówieśnika żyjącego w jego własnym kraju, ale w rodzinie chłopskiej lub robotniczej. Należy przy tym dodatkowo zwrócić uwagę na fakt, iż powstanie światowej kultury młodzieżowej spowodowało, że nastolatki na całym świecie posiadają więcej łączących je wzajemnie cech wspólnych niż z pokoleniem swoich rodziców.

> Globalna kultura popularna i globalna komunikacja, działając w poprzek granic i kontynentów, rozpraszają różnice – narodowe, państwowe, etniczne i językowe (globalny nastolatek zwykle dobrze posługuje się językiem angielskim, uznając go za uniwersalny, choć nie przywiązuje wagi do poprawności gramatycznej)[6]

prowadzi do powstania

---

3 Tamże, s. 200.

4 Tamże.

5 Tamże, s. 43.

6 Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Impuls, Kraków 2013, s. 142.

> tożsamości globalnej przezroczystej, która jest odpowiedzią na potrzeby wielkich korporacji i instytucji międzynarodowych – potrzeby wykreowania uniwersalnego eksperta, negocjatora, badacza, który posiadałby technokratyczno-pragmatyczne instrumentarium: zarówno w zakresie formalnym (wiedza język, kwalifikacje), jak i osobowościowym[7].

Osoby charakteryzujące się takim typem tożsamości cechują się brakiem wrażliwości na różnice kulturowe, dostrzegają przede wszystkim to, co wspólne dla różnych miejsc, ludzi i kultur.

> Globalny nastolatek jest bardzo pragmatyczny, łatwo się komunikuje. Jest maksymalnie tolerancyjny dla różnicy i odmienności (i dla wszelkich paradoksów), jednocześnie cechuje go duży sceptycyzm wobec idei większego zaangażowania – głębszego uczestnictwa (nie ma zamiaru dokonywać rebelii, zmieniać świata w imię jakkolwiek rozumianych alternatyw)[8].

Takie podejście do życia, mimo braku akceptacji wśród dorosłych, ma swoiste uzasadnienie i zdaje się być dosyć logiczne w obliczu wielu sprzeczności, ciągłych przemian, jakie prezentuje ponowoczesna rzeczywistość pluralistycznych, zglobalizowanych społeczeństw.

Z tożsamością globalnego nastolatka, jego stylem życia wiążą się jeszcze dwa inne wzory tożsamości. Pierwsze z nich to „tożsamość globalna każda", która związana jest z posiadaniem przez współczesną młodzież dyspozycji do adaptacji w niemal każdych warunkach kulturowych. Oznacza to, że osoba o tożsamości „każdej" może żyć wszędzie, nie odczuwając alienacji ani jakiejkolwiek wyższości kulturowej nad tym, co lokalne. Takiej osoby nic nie jest w stanie zaskoczyć, jest otwarta na nowe doświadczenia.

> W przypadku tego typu tożsamości mamy do czynienia ze zdolnością do wsiąkania w różnicę kulturową, a następnie – w momencie opuszczania danej lokalności – otrząsania się z lokalnych doświadczeń i praktyk, które jeszcze poprzedniego dnia były bardzo znaczące. Osoba mająca takie dyspozycje posiada więc umiejętność jak gdyby resetowania swojej tożsamości i zdolności do akceptacji kolejnych nowych wydarzeń, wrażeń i stylów życia[9].

Drugi wzór tożsamości nazwać można „teflonową" – ponieważ nic się na niej nie zatrzymuje, wszystko jest przeszłością. Osoby takie niemal całe życie spędzają na podróżach, przyjmując w naturalny sposób różnorakie tożsamości kulturowe.

Można stwierdzić, że z jednej strony cechy globalnego nastolatka ułatwiają mu odnaleźć się we współczesnym świecie, pozwalając uniknąć frustracji, alienacji, a nawet przyczyniając się do osiągnięcia sukcesów. Negatywnym zaś skutkiem takiej tożsamości jest jej powierzchowność, brak poczucia tożsamości kulturowej, dziedzictwa narodowego i państwowego.

---

7 Z. Melosik, T. Szkudlarek, *Kultura, tożsamość i edukacja. Migotanie znaczeń*, Impuls, Kraków 2010, s. 60.

8 A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym*, dz. cyt., s. 44.

9 Z. Melosik, *Kultura popularna*..., dz. cyt., s. 146.